

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Олександр МОРГУНОВ

23.04 2025 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Дар'ї НІКОЛЕНКО на тему «Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

ВИТЯГ

з протоколу спільного засідання кафедр кримінально-правових дисциплін; кримінального права та кримінології Дніпровського державного університету внутрішніх справ від 21 квітня 2025 року

Голова: доктор юридичних наук, с.н.с. Василь БЕРЕЗНЯК.

Секретар: доктор філософії у галузі права Валерія САВИЦЬКА.

Присутні: доктор юридичних наук, професор Олександр ЮНІН, доктор юридичних наук, професор Володимир ШАБЛИСТИЙ, доктор юридичних наук, професор Оксана ГРИТЕНКО, доктор юридичних наук, професор Наталія СИДОРЕНКО, доктор юридичних наук, професор Анатолій ВОЛОБУЄВ, доктор юридичних наук, професор Олена РЯБЧИНСЬКА, доктор юридичних наук, професор Валерій ДАРАГАН, кандидат юридичних наук, доцент Вадим ХАШЕВ, кандидат юридичних наук, доцент Сергій БАБАНІН, кандидат юридичних наук Ганна КИРИЧЕНКО, доктор філософії з права Роман КАТОРКІН, доктор філософії з права Світлана КОРОГОД, доктор філософії з права Дмитро АНІСІМОВ.

З присутніх – 4 доктори юридичних наук та 6 кандидатів юридичних наук (докторів філософії) – фахівці за профілем поданої на розгляд дисертації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Публічна презентація наукових результатів дисертаційного дослідження Дар'ї НІКОЛЕНКО на тему «Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом» поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо його рекомендації для захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

СЛУХАЛИ:

Доповідь здобувача ступеня доктора філософії Дар'ї НІКОЛЕНКО на тему «Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Здобувач акцентувала, що значення транспорту в нашому житті в умовах стрімко зростаючого рівня автомобілізації сучасного суспільства і, відповідно, вимог щодо належного використання, визначають науковий і практичний інтерес до проблеми кримінальної відповідальності за транспортні кримінальні правопорушення. Одним із серйозних завдань є забезпечення надійного захисту інтересів суспільства від злочинних посягань на безпеку руху та експлуатацію транспорту, до яких відноситься незаконне заволодіння транспортним засобом. Актуальним є також завдання визначення заходів боротьби з даним кримінальним правопорушенням, де суспільна небезпека характеризується тим, що незаконне заволодіння перешкоджає законному власнику здійснювати свої права на використання і розпорядження транспортним засобом. Поширеність діянь подібного роду також представляє значну небезпеку для нормального розвитку нашого суспільства. За даними статистичної інформації за 2019-2023 роки, розміщеної на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора, можна встановити, що дане кримінальне правопорушення належить до одного з найпоширеніших серед правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту. Так, наприклад, у 2019 році частка кримінальних правопорушень, передбачених ст. 289 КК України, серед загальної кількості кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту становила більше 50 %. Однак варто зазначити, що станом на 2023 рік було зареєстровано найменшу за 10 років кількість повідомлень про діяння, які містять ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 289 КК України. Отже, вказані показники підтверджують соціальну обумовленість даного кримінального правопорушення, зокрема типовість і достатню поширеність антигромадської поведінки, динаміку суспільно небезпечних діянь.

Визначені мета, об'єкт, предмет, завдання дисертаційної роботи та методологічний підхід забезпечили виклад наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовили її новизну, що полягає у наступному.

Нами у дисертації вперше надається авторське бачення та обґрунтування доцільності зміни назви та змісту основного, складу діяння, передбаченого ст. 289 КК України: **ст. 289 КК України «Незаконне використання транспортного засобу»**. 1. **Незаконне використання транспортного засобу**, із відображенням у Примітці тлумачення поняття «незаконне використання транспортного засобу» як вчинене умисно, з будь-якою метою протиправне вилучення будь-яким способом чужого механічного наземного пристрою, призначеного для перевезення встановлених на ньому механізмів чи спеціального обладнання, а також людей чи вантажу у власника чи користувача всупереч їх волі;

- запропоновано доповнення ч. 1 ст. 289 КК України таким видом покарання, як штраф, враховуючи ступінь тяжкості кримінального правопорушення в такому виді: ч. 1 ст. 289 КК України «карається штрафом від двох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк»;

удосконалено:

- підходи до визначення доктрини права стосовно кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння транспортним засобом, а також на їх підставі встановлення діючих проблем;

- теоретичні положення щодо ознак та поняття транспортного засобу як предмету незаконного заволодіння транспортним засобом, як чужого механічного наземного пристрою, який призначений для перевезення встановлених на ньому механізмів чи спеціального обладнання, а також людей чи вантажу;

- на підставі узагальнення матеріалів судової практики за 2019-2023 рр. різних регіонів України підтверджується наявність окремих суб'єктивних ознак незаконного заволодіння транспортним засобом, зокрема корисливого мотиву та зниженого віку кримінальної відповідальності;

- співставлення за об'єктивними та суб'єктивними ознаками незаконного заволодіння транспортним засобом із іншими суміжними складами кримінальних правопорушень, передбаченими Особливою частиною КК України, зокрема із складами кримінальних правопорушень, які наявні в розділі XI «Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту»; з окремими статтями кримінальних правопорушень проти власності (ст. ст. 185, 186, 187, 190, 191 КК України), а також із ст. 356 КК України та ст. 410 КК України;

дістало подальший розвиток:

- положення щодо розвитку та становлення кримінально-правових норм про кримінальну відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом у вітчизняному законодавстві;

- положення кримінального законодавства зарубіжних країн щодо відповідальності за незаконне заволодіння транспортним засобом, зокрема щодо форм об'єктивної сторони та покарань;

- кримінально-правова характеристика об'єктивних та суб'єктивних ознак, незаконного заволодіння транспортним засобом;

- доводиться той факт, що за час чинності складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 289 КК України, більшість кваліфікуючих ознак залишилась незмінною, проте є і *достатньо нові для ст. 289 КК України. Такими визначені з використанням електронних пристроїв для втручання в роботу технічних засобів охорони, а також ознака, що визначає вартість транспортного засобу;*

- доктринальні позиції щодо закріплення такої кваліфікуючої ознаки як *вчинення діяння в умовах воєнного або надзвичайного стану* у ст. 289 КК України.

По завершенні доповіді Дар'ї НІКОЛЕНКО присутніми були поставлені такі **запитання**:

Доктор юридичних наук, професор Олена РЯБЧИНСЬКА: назвіть один з вагомих результатів, який характеризує наукову новизну дисертації.

Відповідь: наша дисертація є першою у вітчизняній науці кримінального права, в якій, із урахуванням постійних змін законодавства, діяльності держави в умовах війни, вирішене наукове завдання, що полягає в удосконаленні кримінального права в частині відповідальності за незаконне заволодіння транспортним засобом.

Доктор юридичних наук, професор Наталія СИДОРЕНКО: чи є особливості кримінальної відповідальності за досліджуваний Вами злочин?

Відповідь: нами встановлені дві концепції кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння транспортним засобом, тобто в аспекті позитивної (перспективної або потенційної) та негативної (ретроспективної або реальної) кримінальної відповідальності. З'ясовано, що караність діяння, передбаченого ст. 289 КК, відбувається через санкції частин зазначеної статті. Так, у ч. 1 ст. 289 КК передбачене покарання у вигляді обмеження волі на строк від трьох до п'яти років або позбавлення волі на той самий строк; ч. 2 – позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією майна або без такої, ч. 3 – позбавлення волі на строк від восьми до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої. На підставі статистичних даних щодо призначених покарань за ст. 289 КК України доведено, що до осіб, засуджених за незаконне заволодіння транспортним засобом, призначається більш широкий перелік покарань, а саме: обмеження волі, арешт, тримання в дисциплінарному батальйоні, громадські роботи, штраф, службове обмеження для військовослужбовців, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, конфіскація майна. Найчастіше призначаються такі види покарань, як позбавлення волі на певний строк, штраф та конфіскація майна, при цьому штраф не передбачений жодною санкцією ст. 289 КК України. Дослідження досвіду Азербайджанської Республіки, Республіки Узбекистан, Республіки Таджикистан, Республіки Молдова, Республіки Польща, Республіки Болгарія, Королівства Іспанія засвідчило, що кримінальне законодавство цих країн закріплює такий вид покарання, як штраф.

Кандидат юридичних наук, доцент Сергій БАБАНІН: які підстави звільнення від кримінальної відповідальності за заволодіння транспортним засобом?

Відповідь: нами визначено, що ч. 4 ст. 289 КК встановлює таку форму кримінальної відповідальності, як звільнення від кримінальної відповідальності. Відповідна норма передбачає такі умови: вчинення вперше незаконного заволодіння транспортним засобом, крім випадків незаконного заволодіння транспортним засобом із застосуванням насильства до потерпілого чи погрозою застосування такого насильства; добровільна заява винної особи про вчинений злочин правоохоронним органам; повернення транспортного засобу власнику; повне відшкодування завданих збитків. На

підставі кримінально-правової характеристики умов визначені проблемні питання та доктринальні позиції щодо удосконалення ч. 4 ст. 289 КК України, зокрема доповнення ч. 4 ст. 289 КК України положенням: про можливість повернення транспортного засобу не лише власнику, а й користувачу; стадії досудового розслідування (до повідомлення про підозру у вчиненні нею кримінального правопорушення) про добровільне з'явлення про це правоохоронним органам.

Після відповідей на запитання було озвучено висновок наукового керівника – Оксани ГРИТЕНКО. У висновку зазначено тематику опублікованих наукових статей та апробацію результатів дослідження.

Дисертаційне дослідження Дар'ї НІКОЛЕНКО побудоване на комплексному, системному підході, характеризується відповідним рівнем наукових узагальнень. Здобувачка використала численні наукові праці фахівців з загальної теорії держави та права, кримінального права, права, цивільного права інших галузевих правових наук, а також низки інших галузей знань.

Дар'я НІКОЛЕНКО чітко сформулювала мету і завдання роботи, визначила об'єкт та предмет дослідження, на основі проведеного комплексного дослідження вирішена важлива наукова проблема – розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення практики застосування ст. 289 КК України.

Стиль, мова викладення матеріалу дисертаційного дослідження, аргументація авторських висновків та пропозицій до чинного законодавства відповідають належному теоретичному рівню. Думки здобувачкою викладаються грамотно, послідовно, виважено, логічно витримані зміст та структура роботи.

Наведений у дисертаційному дослідженні матеріал містить також значний доробок дисертантки, яка збагачує існуючі уявлення стосовно теоретичних аспектів досліджуваної проблеми. Авторка продемонструвала уміння самостійно узагальнювати та аналізувати нормативно-правові акти, спеціальну літературу і статистичні дані, визначати теоретичне або практичне завдання, формулювати науково обґрунтовані висновки і пропозиції щодо її розв'язання.

Робота написана грамотно, логічно та послідовно, а стиль викладення матеріалу забезпечує легкість й доступність його сприйняття.

Під час здійснення дисертаційного дослідження здобувачкою проявлені належні компетентності щодо відбору та використання різноманітних як загальнонаукових та і спеціально-наукових методів пізнання, в тому числі діалектичного, формально-логічного, системного аналізу, соціологічного, статистичного тощо.

В цілому в дисертації запропоновані нові науково обґрунтовані теоретичні та прикладні результати проведених досліджень, а також розв'язані конкретні наукові завдання в галузі кримінального права.

Таким чином, підготовлена аспіранткою кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпровського державного університету внутрішніх справ Дар'єю

НІКОЛЕНКО дисертація на тему «Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом» є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують конкретне наукове завдання у галузі кримінального права, і в цілому відповідає вимогам пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, тому може бути винесена на розгляд Вченої ради Дніпровського державного університету внутрішніх справ для розгляду питання про утворення спеціалізованої вченої ради для разового публічного захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Після цього слово було надано **рецензентам** наукової праці:

Доктор юридичних наук, професор Андрій СОБАКАРЬ підкреслив, що актуальність цього дослідження полягає в тому, що значення транспорту в нашому житті в умовах стрімко зростаючого рівня автомобілізації сучасного суспільства і, відповідно, вимог щодо належного використання, визначають науковий і практичний інтерес до проблеми кримінальної відповідальності за транспортні кримінальні правопорушення. Одним із серйозних завдань є забезпечення надійного захисту інтересів суспільства від злочинних посягань на безпеку руху та експлуатацію транспорту, до яких відноситься незаконне заволодіння транспортним засобом. Актуальним є також завдання визначення заходів боротьби з даним кримінальним правопорушенням, де суспільна небезпека характеризується тим, що незаконне заволодіння перешкоджає законному власнику здійснювати свої права на використання і розпорядження транспортним засобом. Поширеність діянь подібного роду також представляє значну небезпеку для нормального розвитку нашого суспільства. За даними статистичної інформації за 2019-2023 роки, розміщеної на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора, можна встановити, що дане кримінальне правопорушення належить до одного з найпоширеніших серед правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту. Так, наприклад, у 2019 році частка кримінальних правопорушень, передбачених ст. 289 КК України, серед загальної кількості кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту становила більше 50 %. Однак варто зазначити, що станом на 2023 рік було зареєстровано найменшу за 10 років кількість повідомлень про діяння, які містять ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 289 КК України. Отже, вказані показники підтверджують соціальну обумовленість даного кримінального правопорушення, зокрема типовість і достатню поширеність антигромадської поведінки, динаміку суспільно небезпечних діянь. а також надає теоретичні та практичні рекомендації, спрямовані на вдосконалення ст. 289 КК України.

Зазначене підтверджує особливу актуальність обраної авторкою теми, своєчасність даного дослідження, його теоретичне та прикладне значення. Результати дослідження є важливими як для теорії кримінального права, так і для законодавчої та правозастосовної діяльності.

Ознайомлення з дисертацією надає підстави для певної загальної оцінки роботи. Авторкою було проведене самостійне дослідження наукової проблеми, присвяченій удосконаленню теоретичних та законодавчих положень по застосуванню ст. 289 КК України.

Вивчення поданих Ніколенко Д.М. матеріалів дисертації та наукових праць дає підстави стверджувати, що нею проведено ґрунтовний аналіз теми, актуальної в теоретичному та законодавчому плані, сформульовані обґрунтовані висновки і пропозиції, що виносяться на захист. Дисертація оформлена згідно з вимогами, які пред'являються до роботи такого рівня, відповідає державним стандартам. Обсяг основного тексту дисертації відповідає встановленим нормативам. Наукові положення в тексті дисертації за формою викладу дохідливі, у смисловому значенні взаємопов'язані. Структура, зміст, послідовність, взаємозв'язок підрозділів дисертації спрямовані на реалізацію основної мети дослідження.

Належними є законодавча та доктринальна бази дослідження поняття зброї в кримінальному праві. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується якісним аналізом наявних літературних джерел.

Послідовність, взаємозв'язок розділів та підрозділів дисертації відповідають визначеним завданням, спрямовані на реалізацію визначеної авторкою мети дослідження. Безпосередньо зміст розділів (підрозділів) дисертації доповнюють один одного, містить результати аналізу стану наукових теоретичних досліджень, міжнародно-правових аспектів, проблем чинного кримінального законодавства, спрямовані на обґрунтування найважливіших, як на думку авторки, проблем.

За змістом дисертаційна робота Дар'ї НІКОЛЕНКО на тему «Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом», представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії, повністю відповідає спеціальності 081 «Право» (08 – Право).

Звертаючи увагу на значимість та наукову цінність наукової новизни та висновків дисертантки, слід звернути увагу на ряд положень дисертації, які носять дискусійний характер і потребують додаткової аргументації під час публічного захисту, а саме:

1. Безумовно засвідчуючи практичне значення отриманих результатів, бажано оформити відповідні довідки та акти впровадження.

2. У роботі, досліджуючи предмет злочину, передбаченого ст. 289 КК України, авторка приділила недостатню увагу новим видам транспортних засобів з електричним двигуном, якими часто незаконно заволодівають.

Зазначені зауваження та побажання не впливають на загальне позитивне уявлення про роботу, не зменшують її наукової новизни та практичної значимості і тому не є перешкодою для її представлення в спеціалізовану раду для офіційного захисту.

Незважаючи на те, що роботі притаманні деякі недоліки, які характерні для будь-якої самостійної наукової праці, вони не впливають на загальну позитивну оцінку даної роботи, слід констатувати, що подане на рецензування дисертаційне дослідження **Дар'ї НІКОЛЕНКО на тему «Кримінальна**

відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом» є завершеною науковою працею, підготовлене на достатньому високому рівні, зміст якого відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44. Тому роботу може бути рекомендовано до розгляду та захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Доктор юридичних наук, старший дослідник Максим ПОЧТОВИЙ відзначив, що побудова дисертації та її зміст свідчать про комплексний підхід щодо вирішення поставлених завдань дослідження. Актуальність проблематики, глибина аналізу, чіткість висновків, методологічна цілісність, внутрішня логічність та науково-практична спрямованість дисертаційного дослідження забезпечує його наукову цінність. Дисертація містить висунуті авторкою науково обґрунтовані та аргументовані результати та наукові положення. Робота характеризується єдністю змісту і свідчить про особистий внесок здобувачки в науку. Наукові положення та висновки цілісні, логічно послідовно надані та аргументовано викладені. Робота має суттєве теоретичне та практичне значення. Виклад матеріалу є логічним.

Рецензентом відзначено, що актуальність дисертаційного дослідження Ніколенко Д.М. не викликає сумнівів, оскільки вироблено теоретико-методологічну будову вивчення ст. 289 КК України.

Варто позитивно оцінити широту та логічну послідовність розглянутих у дисертації питань; позитивно відмітити використану джерельну базу; звернути увагу на те, що здобувачка не обмежилася лише теоретичними розробками, а, керуючись принципом єдності теорії та практики, обґрунтувала необхідність внесення змін до ряду нормативно-правових актів.

Структурна побудова дисертаційного дослідження є цілком логічною; його ключові проблеми сформульовані досить чітко; наукові положення достатньо обґрунтовані та достовірні, основні з них оприлюднені достатньо повно, відповідно до існуючих вимог, які ставляться до робіт відповідного рівня. Дисертаційна робота написана грамотно, стиль викладення характеризується смисловою завершеністю, цілісністю та простотою формулювань відповідних наукових положень, висновків і рекомендацій, що робить їх доступними для сприйняття не тільки науковцями, а й громадянами – членами громадських об'єднань.

Звичайно, як і будь-яка робота, виконане дослідження не позбавлене певних дискусійних положень, серед яких слід зазначити наступне:

Варто уточнити положення наукової новизни, вказуючи не процес, що зроблено, а результат, чого досягнуто.

Також потребує більш детальної аргументації питання внесення змін до санкції ст. 289 КК України – не вистачає результатів опитування фахівців, зокрема суддів, з цього питання.

Однак ці спірні питання та зауваження не впливають на загальне позитивне ставлення до роботи, не зменшують її наукової новизни та

практичної значимості і тому не є перешкодою для її представлення в разову спеціалізовану раду для офіційного захисту.

Враховуючи вищевикладене, слід зазначити, що підготовлена аспіранткою кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпровського державного університету внутрішніх справ Дар'ї НІКОЛЕНКО на тему «Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом» є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують конкретне наукове завдання у галузі кримінального права і в цілому відповідає вимогам пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та може бути винесена на розгляд Вченої ради Дніпровського державного університету внутрішніх справ для розгляду питання про утворення спеціалізованої вченої ради для разового публічного захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь присутні науковці

Доктор юридичних наук, професор Олена РЯБЧИНСЬКА зазначила, що аналіз дисертації Дар'ї НІКОЛЕНКО дозволяє стверджувати про ґрунтовну теоретичну підготовку дисертантки, а також говорить про розуміння нею практичних та теоретичних проблем, котрі стосуються сучасних підходів до теоретичного розуміння та практичного застосування ст. 289 КК України. Актуальність дослідження є безсумнівною з огляду на сучасні процеси розвитку кримінального законодавства в Україні. Загалом дисертаційне дослідження Дар'ї НІКОЛЕНКО на тему «Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Доктор юридичних наук, професор Анатолій ВОЛОБУЄВ наголосив, що авторкою цілком коректно та слушно сформовано актуальність теми дисертаційного дослідження, а також вміло обрані методи дослідження, зосереджуючи увагу на поставленій меті роботи, та враховуючи об'єкт та предмет дослідження. Загалом дисертація Дар'ї НІКОЛЕНКО на тему «Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом» відповідає необхідним вимогам, які висуваються до даного виду робіт та може бути рекомендована в разовій спеціалізованій вченій раді для захисту.

Кандидат юридичних наук, доцент Сергій БАБАНІН наголосив, що дисертаційна робота Дар'ї НІКОЛЕНКО є актуальною та змістовною. В роботі

автором висвітлюється перегляд сучасних підходів до теоретичного розуміння та практичного застосування норм кримінального закону, ознакою яких є схилення. Отже, дисертація Дар'ї НІКОЛЕНКО на тему «Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом» в цілому заслуговує позитивної оцінки та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Доктор філософії у галузі права Валерія САВИЦЬКА вказала на актуальність теми та достатній рівень роботи. Авторкою грамотно сформовано мету, предмет, об'єкт та завдання дослідження. Окремого позитивного враження заслуговують пропозиції дисертанта щодо вдосконалення чинного законодавства України, яке прямо чи опосередковано здійснює регулювання досліджуваних питань. Враховуючи вищевикладене, наголошено, що дисертаційне дослідження Дар'ї НІКОЛЕНКО на тему «Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Василь БЕРЕЗНЯК відзначив, що дисертаційна робота Наталії ЩЕРБІНИ на тему «Поняття зброї за кримінальним правом України» розкриває зловоденні питання, такі як наскрізні кримінально-правові поняття, де важливим акцентом є правильно визначити їх зміст. Враховуючи це, актуальність дослідження не викликає сумніву. Дисертація характеризується логічним та ґрунтовним викладенням інформації, стилістичною та науковою грамотністю. Практичне та теоретичне значення дисертаційної роботи в даному напрямі важко переоцінити. Отже, дисертація Дар'ї НІКОЛЕНКО на тему «Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом» є завершеною науковою працею та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Дар'ї НІКОЛЕНКО на тему «Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом» поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Значення транспорту в нашому житті в умовах стрімко зростаючого рівня автомобілізації сучасного суспільства і, відповідно, вимог щодо належного використання, визначають науковий і практичний інтерес до проблеми кримінальної відповідальності за транспортні кримінальні правопорушення. Одним із серйозних завдань є забезпечення надійного захисту інтересів суспільства від злочинних посягань

на безпеку руху та експлуатацію транспорту, до яких відноситься незаконне заволодіння транспортним засобом. Актуальним є також завдання визначення заходів боротьби з даним кримінальним правопорушенням, де суспільна небезпека характеризується тим, що незаконне заволодіння перешкоджає законному власнику здійснювати свої права на використання і розпорядження транспортним засобом. Поширеність діянь подібного роду також представляє значну небезпеку для нормального розвитку нашого суспільства. За даними статистичної інформації за 2019-2023 роки, розміщеної на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора, можна встановити, що дане кримінальне правопорушення належить до одного з найпоширеніших серед правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту. Так, наприклад, у 2019 році частка кримінальних правопорушень, передбачених ст. 289 КК України, серед загальної кількості кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту становила більше 50 %. Однак варто зазначити, що станом на 2023 рік було зареєстровано найменшу за 10 років кількість повідомлень про діяння, які містять ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 289 КК України. Отже, вказані показники підтверджують соціальну обумовленість даного кримінального правопорушення, зокрема типовість і достатню поширеність антигромадської поведінки, динаміку суспільно небезпечних діянь.

В більшій мірі проблема незаконного заволодіння транспортним засобом розглядалась (розглядається) на тлі більш загальних питань кримінально-правової охорони безпеки руху та експлуатації транспорту в працях Авраменка О. В., Бурди С. Я., Борисова В. І., Бурдіна В. М., Гизимчука С. В., Мисливого В. А., Радковської І. С., Сас М. В. Дослідженню більш конкретних питань кримінально-правової характеристики незаконного заволодіння транспортним засобом присвячені роботи Бояренко А. Ю., Бондара В. С., Бочкового О. В., Безуглого О. А., Дудорова О. О., Ємельяненка В. В., Козака В. М., Звіряки В. А., Корчового М., Кравчука Б., Кривоноса М. В., Скляніченко Д. В. Серед публікацій, які визначають кримінально-правову характеристику основних елементів складу транспортних кримінальних правопорушень, зокрема об'єктивних ознак незаконного заволодіння транспортним засобом: об'єкту та предмету посягання, слід зазначити роботи Андрющенко І. М., Козака В. М., Конопельського В. Я., Мисливого В. А., Меркулової В. О., Осадчого В. І., Шевчука В. В. Історичним аспектам та порівняльній характеристиці законодавства України та зарубіжних країн щодо кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння транспортним засобом присвячені роботи Гуславського В. С., Ємельяненка В. В., Печука І. С., Скибіцького Б. А. Серед спеціальних публікацій, присвячених питанням звільнення від кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння транспортним засобом, маємо зазначити роботи Білика О. А., Ємельяненка В. В., Луценка Ю. В. Питання незаконного заволодіння транспортним засобом розглядались у працях, які розкривають проблеми незаконного заволодіння транспортним засобом у кримінологічних дослідженнях. Такі дослідження висвітлені у спеціальних публікаціях

Горшкова Д. В., Данильченко Ю. Б., Семенишина М. О., Свіріна М. О., Мозоля С. А. Жученко Є. Ю. Окрім кримінологічних досліджень, є публікації в яких приділена увага криміналістичним та кримінально-процесуальним питанням щодо незаконного заволодіння транспортним засобом. Серед таких досліджень маємо зазначити дисертаційні дослідження Килимчука М. П., Петрова С. Є., Патрелюка Д. А., а також у спеціальних публікаціях Григи М. А., Брисковської О. М., Лютого В. В., Раковича М. М., Мицака Б. Ф., Кононенко Н., Христова О. Л. І хоча вітчизняні дослідники чимало приділяють уваги кримінально-правовим, криміналістичним, кримінально-процесуальним проблемам незаконного заволодіння транспортним засобом, більшість питань розкривалась в інших політичних, соціальних та економічних умовах, зокрема до повномасштабної війни в Україні (введенням в Україні з 24 лютого 2022 року воєнного стану). А отже, вищезазначені підстави вимагають належного дослідження кримінальної відповідальності за ст. 289 КК України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Робота виконана на кафедрі кримінального права та кримінології Дніпровського державного університету внутрішніх справ відповідно до: Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 р № 119/2021), наказу МВС України «Про затвердження тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки» від 11.06.2020 р. № 454, загальноуніверситетської теми наукових досліджень «Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення протидії злочинності в Україні» (реєстраційний номер 0118U100431); тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022-2026 роки, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 03.02.2022 р. № 109.

Мета й завдання дослідження. *Мета* дослідження полягає у комплексному кримінально-правовому вивченні проблем кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння транспортним засобом, а також формулювання на цій основі відповідних пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення відповідної норми Кримінального кодексу України та підвищення ефективності застосування кримінального законодавства.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано такі *завдання*:

- дослідити стан дослідження доктрини права щодо кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння транспортним засобом
- проаналізувати генезу кримінально-правових норм про кримінальну відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом;
- здійснити аналіз зарубіжного кримінального законодавства щодо відповідальності за незаконне заволодіння транспортним засобом;
- встановити об'єктивні ознаки за незаконне заволодіння транспортним засобом;
- визначити суб'єктивні ознаки за незаконне заволодіння транспортним засобом;

- проаналізувати особливості кваліфікуючих ознак незаконного заволодіння транспортним засобом;
- з'ясувати відмежування незаконного заволодіння транспортним засобом від суміжних складів кримінальних правопорушень;
- розкрити форми реалізації кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння транспортним засобом.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері забезпечення кримінально-правової охорони безпеки руху та експлуатації транспорту.

Предмет дослідження – кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом.

Методи дослідження. Для досягнення мети роботи автором використовувались такі методи: *діалектичний метод* – під час формулювання поняття «заволодіння», «використання», «незаконне», «транспортний засіб» у с. 289 КК України (підрозділи 1.1., 1.3., 2.1., 3.1., 3.2); *метод історико-правового аналізу* – при дослідженні генезису кримінально-правових норм про кримінальну відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом в українському кримінальному законодавстві (підрозділ 1.2); *порівняльно-правовий метод* – використовувався на декількох рівнях: щодо співвідношення положень чинного та попереднього кримінального законодавства; співвідношення змісту та сутності об'єктивних та суб'єктивних ознак основного та кваліфікованого складу злочинів, передбачених ст. 289 КК; порівняльного аналізу зарубіжного законодавства (1.1., 1.3., 2.1., 2.2.); *системно-структурний* – дозволив сформулювати уяву про доцільність формулювання умов застосування спеціального виду звільнення від кримінальної відповідальності як про міжгалузевий інститут, соціально-правова доцільність якого обумовлена його заохочувальними властивостями, спроможністю стимулювати позитивну постзлочинну поведінку (підрозділи 3.3); *статистичні методи* – при вивченні емпіричної бази дослідження (підрозділи 2.3., 3.3.) та ін.

Емпіричну базу дисертації становлять: результати вивчення статистичних даних Державної судової адміністрації України про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності, та види кримінального покарання за 2019-2024 роки; статистичних даних Офісу Генерального прокурора (Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за 2020 - січень-листопад 2024 роки); матеріалів Єдиного державного реєстру судових рішень, а також опублікованої слідчо-судової практики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що на підставі комплексного системно-правового та порівняльно-правового аналізу спеціальних джерел права, чинного вітчизняного кримінального законодавства, кримінального законодавства інших країн світу, вивчення судової практики:

вперше:

- надається авторське бачення та обґрунтування доцільності зміни назви та змісту основного, складу діяння, передбаченого ст. 289 КК України: *ст. 289 КК України «Незаконне використання транспортного засобу». 1.*

Незаконне використання транспортного засобу, із відображенням у Примітці тлумачення поняття «незаконне використання транспортного засобу» як вчинене умисно, з будь-якою метою протиправне вилучення будь-яким способом чужого механічного наземного пристрою, призначеного для перевезення встановлених на ньому механізмів чи спеціального обладнання, а також людей чи вантажу у власника чи користувача всупереч їх волі;

- запропоновано доповнення ч. 1 ст. 289 КК України таким видом покарання, як штраф, враховуючи ступінь тяжкості кримінального правопорушення в такому виді: ч. 1 ст. 289 КК України «карається штрафом від двох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк»;

удосконалено:

- підходи до визначення доктрини права стосовно кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння транспортним засобом, а також на їх підставі встановлення діючих проблем;

- теоретичні положення щодо ознак та поняття транспортного засобу як предмету незаконного заволодіння транспортним засобом, як чужого механічного наземного пристрою, який призначений для перевезення встановлених на ньому механізмів чи спеціального обладнання, а також людей чи вантажу;

- на підставі узагальнення матеріалів судової практики за 2019-2023 рр. різних регіонів України підтверджується наявність окремих суб'єктивних ознак незаконного заволодіння транспортним засобом, зокрема корисливого мотиву та зниженого віку кримінальної відповідальності;

- співставлення за об'єктивними та суб'єктивними ознаками незаконного заволодіння транспортним засобом із іншими суміжними складами кримінальних правопорушень, передбаченими Особливою частиною КК України, зокрема із складами кримінальних правопорушень, які наявні в розділі XI «Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту»; з окремими статтях кримінальних правопорушень проти власності (ст. ст. 185, 186, 187, 190, 191 КК України), а також із ст. 356 КК України та ст. 410 КК України;

дістало подальший розвиток:

- положення щодо розвитку та становлення кримінально-правових норм про кримінальну відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом у вітчизняному законодавстві;

- положення кримінального законодавства зарубіжних країн щодо відповідальності за незаконне заволодіння транспортним засобом, зокрема щодо форм об'єктивної сторони та покарань;

- кримінально-правова характеристика об'єктивних та суб'єктивних ознак, незаконного заволодіння транспортним засобом;

- доводиться той факт, що за час чинності складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 289 КК України, більшість кваліфікуючих ознак залишилась незмінною, проте є і *достатньо нові для ст. 289 КК України.*

Такими визначені з використанням електронних пристроїв для втручання в роботу технічних засобів охорони, а також ознака, що визначає вартість транспортного засобу;

– доктринальні позиції щодо закріплення такої кваліфікуючої ознаки як вчинення діяння в умовах воєнного або надзвичайного стану у ст. 289 КК України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані пропозиції, практичні рекомендації та висновки можуть використовуватись у таких сферах діяльності:

- у науково-дослідницькій діяльності, як підґрунтя для подальших наукових досліджень проблем кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння транспортним засобом;

- у навчальному процесі юридичних вищих навчальних закладів та правових факультетів при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Актуальні проблеми кваліфікації кримінальних правопорушень», «Кримінальна юстиція», «Актуальні проблеми застосування кримінального законодавства»;

- у правозастосовній сфері – для забезпечення єдності та ефективності застосування кримінально-правових норм під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, що досліджуються.

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження знайшли своє відображення у 4 наукових публікаціях, з яких: три – у вітчизняних фахових виданнях, 1 – у тезах доповідей на міжнародній науково-практичній конференції.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана грамотно, із застосуванням сучасної української мови та наукових термінів. Кожний підрозділ роботи побудований у логічній послідовності. Усе це забезпечує легкість і доступність сприйняття викладених у дисертації положень.

У результаті попередньої експертизи дисертації Дар'ї НІКОЛЕНКО і повноти публікацій основних результатів дослідження

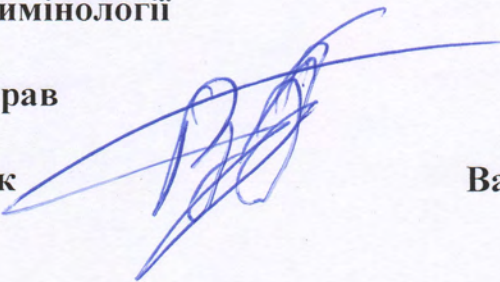
УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Дар'ї НІКОЛЕНКО на тему «Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Дар'ї НІКОЛЕНКО на тему «Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Дар'ї НІКОЛЕНКО на тему «Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Голова засідання:
завідувач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук,
старший науковий керівник
21 квітня 2025 року

Василь БЕРЕЗНЯК